



Latviešu valodas  
aģentūra



## NĀKOTNES VĪZIJA

Vieglāk ir mācīt tādas zināšanas, kuru vērtību neviens neapšaubā un kuru izmantošana nav jāpierāda. Ar latviešu valodu gan ne vienmēr tas tā ir – šķietami neierobežotās starptautiskās iespējas un arī vietējās vides internacionalizācija skolēniem, viņu vecākiem un pat skolotāju kolēģiem var likt apšaubīt šī mācību priekšmeta nozīmību. Skolēnu un vecāku kritika var veicināt situāciju, kurā produktīvas diskusijas par mācību satura nozīmi transformējas konfliktā, radot tādu vidi, kas nav piemērota mācību procesam. Ilgtermiņā šāds konflikts rada situāciju, kurā skolēni latviešu valodu uztver kā mācību priekšmetu, kuram ir sekundāra nozīme un kurā var neiesaistīties. Ja skolēnu vecāki vai skolotāju kolēģi netieši atbalsta šādu situāciju, tad rodas priekšnosacījumi, kas ļauj nenopietnai attieksmei pret mācību priekšmetu institucionalizēties, t. i., rodas situācija, kurā šķiet vispārīgi pieņemts, ka mācību priekšmetam ir sekundāra nozīme un ka tajā izvirzītās prasības var brīvi interpretēt.

ATBALSTS LATVIEŠU  
VALODAS MĀCĪŠANĀ

### 1. attēls. Bukletu tēmu loks



### 2. attēls. Pētījuma konceptuālais modelis

<b>ANKETĒŠANA</b>	<b>Kvantitatīvā pieeja</b> Skolotāju un skolēnu uzskati: kas, kā un kāpēc jā mācās, apgūstot latviešu valodu.
<b>FOKUSGRUPU DISKUSIJAS</b>	<b>Metakognitīvā diskursa pieeja</b> Skolotāju un skolēnu pieredzes stāsti par mācību procesu; refleksijas, kas veicina un kas kavē valodas apguvi.
<b>STUNDU VĒROJUMI</b>	<b>Kontekstuālā pieeja</b> Klases mācību vide, mācību procesa stiprās un vājās puses.

## NĀKOTNES VĪZIJA

Visu mācību priekšmetu saturs laiku pa laikam ir bijis diskusiju objekts. Fokusgrupu diskusijas ilustrē, ka skolēni bieži uzdod jautājumus par ieguvumiem, ko sniedz latviešu valodas mācīšanās. Kopumā šī neapšaubāmi ir daudz plašāka – valstiska līmeņa – diskusija. Tomēr diskusijas nacionālajam mērogam nevajadzētu mazināt pārliecību, ka skaidra atbilde uz izvirzīto jautājumu būtu sniedzama arī mācību stundās. Lai saprastu, kā atbildēt uz šo jautājumu, ir jāaplūko argumenti, kuri visbiežāk tiek izmantoti, lai apšaubītu latviešu valodas nozīmību.

Pirmais arguments izriet no skolēnu domām par savu nākotni. Otrais arguments, kas bieži tiek izmantots, kritizē saikni starp mācību saturu un to, kas skolēniem būs vajadzīgs nākotnē. Trešais arguments izriet no skolēnu spriedumiem par latviešu un krievu valodas varas attiecībām. Skolēnu attieksmi atspoguļo viņu ģimenē, draugu lokā un arī viņu pārstāvētajā sociālajā grupā valdošās idejas. Ir grūti iedomāties, kā skolēns var nopietni fokusēties uz latviešu valodas apgūšanu, ja viņa ģimenē latviešu valoda tiek uzlūkota kā sekundārs mācību priekšmets. Vienlaikus situācija ir vēl sarežģītāka, ja arī skolā, kurā skolotājs strādā, latviešu valoda tiek uzlūkota kā nenopietns mācību priekšmets. Abos šajos gadījumos skolotājiem ir jābūt gataviem atklātai sarunai par izejām, kādēļ ir jāapgūst latviešu valoda.

Skolēni grupu diskusijās arī norāda, ka skolotāji nav pietiekami sagatavoti runāt par to, kāpēc skolēniem būtu jāapgūst latviešu valoda. Drīzāk valda pieņēmums, ja kāds priekšmets ir iekļauts mācību saturā, tad par to nav jāuzdod jautājumi, tas vienkārši ir jāapgūst. Vienlaikus mūsdienu pasaulē, kurā starptautiski radītam saturam piekļūt ir arvien vieglāk, tāda nekritiska zināšanu pieņemšana šķiet arvien neiespējamāka. Skolēni norāda, ka, skaidrojot valodas nozīmību, skolotāji mēdz izmantot klīšeiskas un abstraktas frāzes vai iebiedēšanu ar eksāmenienu. Šāda pieeja var darboties, bet tā var radīt arī pretēju efektu.

## KĀ PIEŠKIRT LATVIEŠU VALODAI VĒRTĪBU SKOLĒNU ACĪS?

Jautājums par valodas vērtību ir plašāks par latviešu valodas mācību stundām.

- ▶ Izmantojiet pieejas, kas palīdz skolotājiem radīt skolēniem skaidrāku priekšstatu par apgūstamā mācību saturu nozīmību.
- ▶ Organizējiet diskusijas par valodas apguves nozīmību, pirms skolēni ir uzdevuši jautājumu par valodas lietderību. Proaktīva diskusijas sākšana ir daudz efektīvāka.
- ▶ Paredziet, kas varētu interesēt tieši skolēnus. Argumenti, kas liekas vērtīgi skolotājiem, ne vienmēr ir svarīgi skolēniem. Piemēram, skolēniem var nešķīst svarīgi, ka viņiem nebūs iemaņu pareizi uzrakstīt iesniegumu vai ka viņi nespēs izveidot pārliedzošu publisko runu. Domājot par argumentiem, iekļaujiet mācību saturā tematus par latviešu valodas pragmatisko vērtību, kas stimulē skolēnus apzināties valodas nepieciešamību nākotnē. Fokusgrupu diskusijas rāda, ka šādu praksi atbalsta arī paši skolēni.
- ▶ Piedāvājiet tādus mācību materiālus, kuros jaunā veidā parādās valodas nozīme mūsdienīgā, skolēniem pazīstamā kontekstā.
- ▶ Vairāk iekļaujiet mācību saturā (ne tikai latviešu valodas stundās, bet arī citās) tematus par to, kā skolēni redz sevi nākotnē. Tas parāda, ka valodu prasme ir fundamentāli nozīmīga.
- ▶ Attīstiet prasmi runāt un strādāt ar skolēniem, ņemot vērā skolēnu ārpusstundu pieredzi. Jautājumi, kas saistīti ar skolēna nākotnes redzējumu un valodas vērtību, ir cieši saistīti ar to, kas notiek ārpus mācību procesa: politiskām ideoloģijām, medijos atspoguļotiem diskursiem un kopumā valdošajai sabiedrības domai.

“

Ja mēs paprasām skolotājai, kur mēs tos [valodas likumus] izmantosim, piemēram, tie, kuri neies uz valodniekiem, bet ies uz medicīnu vai citām nozarēm, skolotāja saka, ka nezina. Man ir rakstīts, ka man tas jums ir jānāca, un esmu pēc tā, ko mums valsts liek mācīties.

(LAT1 skolēns, Rēzekne)

”

“

Neredz saiti ar dzīvi. Tie ir bezgalīgie jautājumi – kur tas noderēs. Tas tik ļoti attur, tā apziņa, ka mēs to vienkārši mācāmies.

(LAT1 skolēns, Rēzekne)

”

“

Es uzzināju no saviem devītajiem, ka Ušakovs ir gāzts no troņa. Man tās stundas divreiz pa četrdesmit minūtēm bija nekādas, jo visu laiku dzirdēju – kam mums vajag to latviešu valodu. Jūs visi latiši, ko jūs iedomājieties.

(LAT2 skolotājs, Rīga)

”

“

Es varu piekrist, ka tie bērni, kas ir krievvalodīgie un ir ienākuši latviešu skolās, ir daudz motivētāki. Es nemāku teikt par tiem, kas mācās parastā krievu skolā, kur viss notiek. Man ir bijis tā, ka labākais skolēns latviešu valodā ir bijis tieši krievvalodīgais. Ja viņi pāriet uz latviešu skolu, tad viņi jau ir motivēti, viņi jau apzinās, ka varbūt būs grūtāk, un viņi uz to ir noskaņojušies.

(LAT1 skolotāja, Liepāja)

”

Latviešu valodas aģentūras projektā „Attieksme pret latviešu valodu un tās mācību procesu” (2017–2020) ir izstrādāti 15 bukleti. Projekta mērķis bija noskaidrot skolēnu un skolotāju attieksmi pret latviešu valodas mācīšanos/mācīšanu un faktoros, kas ietekmē šo attieksmi. Pētījuma konceptuālo modeli skatīt 2. attēlā.

### KĀ ŠIE MATERIĀLI IR IZSTRĀDĀTI?

Bukletos ir atspoguļots projekta rezultātu kopsavilkums. Dati ir iegūti trijos veidos:

- 1 anketējot 333 skolēnus no 8. klases līdz 12. klasei (LAT1 un LAT2) un 65 latviešu valodas skolotājus 14 skolās sešās pilsētās visos Latvijas reģionos;
- 2 astoņās fokusgrupu diskusijās četrās pilsētās (Rīgā, Daugavpilī, Rēzeknē, Liepājā) LAT1 un LAT2 skolās;
- 3 46 LAT1 un LAT2 mācību stundu vērojumos sešās Latvijas pilsētās (Rīgā, Daugavpilī, Rēzeknē, Liepājā, Valmierā, Jelgavā).

### PAR KĀDĀM TĒMĀM IR ŠIE BUKLETI?

Bukleti ir par valodas mācīšanos un aptver četrus tematiskos lokus – jautājumus, kas ir saistīti ar skolēnu, ar mācību stundu, ar skolu un ar kontekstu kopumā. Pilns tēmu loks ir ilustrēts 1. attēlā.



### KUR VAR IEGŪT VAIRĀK INFORMĀCIJAS PAR PĒTĪJUMU?

Informāciju par pētījumu var iegūt Latviešu valodas aģentūras tīmekļvietnē

<https://valoda.lv/petijumi/sociolingvistika/>

vai sazinoties ar pētījuma un šo bukletu autoriem:

- ✉ [sanita.lazdina@rta.lv](mailto:sanita.lazdina@rta.lv)
- ✉ [gunta.klava@valoda.lv](mailto:gunta.klava@valoda.lv)
- ✉ [vineta.vaivade@valoda.lv](mailto:vineta.vaivade@valoda.lv)
- ✉ [solvita.poseiko@gmail.com](mailto:solvita.poseiko@gmail.com)
- ✉ [mikelis.grivins@gmail.com](mailto:mikelis.grivins@gmail.com)